

НАЦИОНАЛНАТА ИДЕНТИЧНОСТ НА БЪЛГАРСКИТЕ ЮНОШИ И НЕЙНОТО ФОРМИРАНЕ

Красимира Байчинска*

Съобщението представя нов, статусен подход към националната идентичност и нейното формиране в юношеска възраст, разработван от автора. То фокусира върху резултати от изследване на статусите на националната идентичност в юношеска възраст, проведено през 2004 г. върху 532 юноши на възраст от 16 до 21 г., ученици и студенти. Показано е, че сред българските юноши, най-често се среща статусът на мораториума (63%), следван от дифузията (16%), изградената идентичност (15%) и предрешената национална идентичност (6%). Посочват се и връзките на отделните статуси с мотивацията за емиграция. Резултатите се обсъждат от гледна точка на потребността от психологическа подкрепа и подпомагане на юношите в процеса на формиране на тяхната национална идентичност.

Едно от психологическите измерения на социалната криза в България е високата мотивация за емиграция при младите хора. Според изследването на Ковачева на българските младежи, 85 % от интервюираните студенти изказват желание да напуснат страната за известно време, а още 9 % добавят, че не са проявявали такова желание само заради липса на възможности (Kovatcheva 2000). Друга характеристика на нагласите към емиграция на българските студенти е спонтанният характер на отхвърлянето на обществената ситуация в страната и едностранно позитивните очаквания за перспективните зад граница. Само 5% от изследваните лица смятат, че семейството

* Ст.н.с. д-р Красимира Байчинска — Институт по психология при Българската академия на науките.
Адрес за контакти: Krassy_B<krassy@el.bas.bg>

и семейните отношения могат да ги задържат в страната. С други думи, мнозинството от младите хора са скъсали със социалното обкръжение в страната и че повечето от тях смятат, че ще се справят по-лесно в други социални условия. Важно е също да се отбележи, че мотивацията за емиграция за повече от половината български студенти е икономическа.

Естествено е да си зададем въпроса: Какво лежи зад широко разпространения мит за икономическата емиграция на младите българи? Ще рискувам да предположа, че високата мотивация за емиграция сред българските младежи, е тясно свързана с нерешени проблеми на националната им идентичност. За психолозите националната идентичност е психосоциален конструкт, който характеризира определен тип колективна идентичност. Тя е особена културно-историческа форма, която: 1) конституира свързаността ни с другите хора в термините на роден език, обща територия и история; 2) служи за основа на диференциране на дадена национална група от други национални групи чрез конструирането на националния характер; 3) обезпечава смисъл и насоченост на колективни действия в рамките на нацията, които се базират върху споделени ценности и цели; 4) създава възможност за формиране на обща перспектива за бъдещето, която е социално конструирана и зададена чрез знаци, символи, смисли, и очаквания, които могат да бъдат открити в езика, речта и комуникацията; 5) дава възможност за създаването на единен ценностен модел, който служи за основа на социалния живот и определя работата на социалните институции и 6) определя характера на социалните интеракции вътре и извън националната група (Байчинска, Бакрачева, Савова 2009).

Съществуващите изследвания на националната идентичност във възрастовата психология показват, че тя има интензивно и динамично развитие, което започва от 5 години, а към 13 години достига платовиден застой (Raizanova & al. 2001). Целта на моето изказване е да покажа, че формирането на националната идентичност продължава в юношеската възраст. Основната ми хипотеза е, че в юношеска възраст нараства познавателно-изследователската активност по отношение на националното като особен вид социална принадлежност. Тук за първи път *националната принадлежност, която е социална характеристика първоначално зададена от родителите, се превръща в проблем и обект на специфична изследователско-оценъчна активност*. От една страна, в познавателен план се конституира абстракцията „българин“, а от друга — индивидът се обвързва с нея в афективен и поведенчески план.

Изследването се базира още върху хипотезата, че към националната идентичност може да бъде използван статусният подход, развит от Ериксън и Маршиа (Ериксън, Marcia 1966). Това означава, че можем да опишем националната идентичност с две биполярни дименсии. Първата биполярна дименсия характеризира статичния аспект на националната идентичност, наличието или отсъствието на чувство за обвързаност на юношата с националното, с „българското“. Втората